

Research Article

Dor: 20.1001.1.25385968.1401.17.4.17.3

Analysis of the Effects of Social Capital on Desirable Rural Governance (Case Study: Drak Village, Shiraz City)

Soheila Mohammadi¹, Manijeh Ahmadi^{2*} & Abdulhasan Alivi³

1. PhD Student of Geography and Rural Planning, Zanzan University, Zanzan, Iran

2. Assistant Professor, Department of Human Geography, Zanzan University, Zanzan, Iran

3. PhD Student of Geography and Rural Planning, Zanzan University, Zanzan, Iran

* Corresponding author: Email: Ahmadi.manijeh@znu.ac.ir

Receive Date: 08 July 2019

Accept Date: 30 August 2021

ABSTRACT

Introduction: Strengthening social capital is a fundamental step in the consolidation and coordination of civil society and the government in the direction of sustainable rural development. One of the requirements for the realization of sustainable rural development is to provide a basis for the participation of the villagers in their own destiny, which is possible through the strengthening of social capital in the shadow of favorable rural governance.

Research aim: Purpose This research is to investigate the effect of social capital on the desirable rural governance of 7 villages of Darak village in the central part of Shiraz city.

Methodology: Applied research is descriptive-analytical in nature. The method of collecting information is library and field, the method of analyzing information is descriptive and inferential and Vicor model. The statistical population of the current research is 3027 rural households in Darak district. Using Cochran's formula, the number of samples to complete the questionnaire was 341 households in 7 villages. The reliability of the questionnaire was 0.892% for social capital and 0.962% for desirable rural governance, which indicates their usefulness, and the face validity of the questionnaire was confirmed by a panel of experts. Research findings: It shows that 99% of social capital and good rural governance are in a good condition.

Studied Areas: the villages of Darak village in the central part.

Results: The multivariate regression test shows that there is a strong correlation with a value of 0.870 between the dimensions of social capital as an independent variable and desirable rural governance as a dependent variable.

Conclusion: the results of the Vicor model showed that the villages of Kodian and Bajgah with the highest amount of Qi ranked first to second and Ab Pardah and Hossein Abad ranked sixth and seventh with the lowest amount of Qi.

KEYWORDS: Social capital, Rural Governance, Sustainable Rural Development, Vicor Model, Drak District

فصلنامه علمی مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی
دوره ۱۷، شماره ۴ (پیاپی ۶۱)، زمستان ۱۴۰۱
شاپای چاپی ۰۹۶۸-۲۵۳۵ شاپای الکترونیکی X۰۹۵۵-۲۵۳۸
<http://jshsp.iaurasht.ac.ir>
صص. ۱۱۲۳-۱۱۱۱

Dor: 20.1001.1.25385968.1401.17.4.17.3

مقاله پژوهشی

تحلیل اثرات سرمایه اجتماعی بر حکمروایی مطلوب روستایی (مطالعه موردی: دهستان دراک، شهرستان شیراز)

سهیلا محمدی^۱، منیژه احمدی^{۲*} و عبدالحسین طرفی علیوی^۳

۱. دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران
۲. استادیار گروه جغرافیای انسانی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران
۳. دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران

* نویسنده مسئول: Email: Ahmadi.manijeh@znu.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۷ تیر ۱۳۹۸

تاریخ پذیرش: ۰۸ شهریور ۱۴۰۰

چکیده

مقدمه: تقویت سرمایه اجتماعی گامی اساسی در تحکیم و هماهنگی جامعه مدنی و دولت در راستای توسعه پایدار روستایی است. یکی از الزامات تحقق توسعه پایدار روستایی فراهم کردن زمینه‌ای برای مشارکت روستائیان در سرنوشت خود است که این امر از طریق تقویت سرمایه اجتماعی در سایه حکمروایی مطلوب روستایی امکان‌پذیر است.

هدف: هدف از این پژوهش بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر حکمروایی مطلوب روستایی ۷ روستای دهستان دراک در بخش مرکزی شهرستان شیراز است. **روش‌شناسی تحقیق:** نوع تحقیق، کاربردی و از نظر ماهیت، توصیفی-تحلیلی می‌باشد. روش گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای و میدانی، روش تجزیه و تحلیل اطلاعات به صورت توصیفی و استنباطی و مدل ویکور است. جامعه آماری تحقیق حاضر ۳۰۲۷ خانوار روستایی در دهستان دراک می‌باشد. با استفاده از فرمول کوکران تعداد نمونه جهت تکمیل پرسش‌نامه، ۳۴۱ خانوار در ۷ روستا به دست آمد. پایایی پرسشنامه برای سرمایه اجتماعی ۰/۸۹۲ درصد و برای حکمروایی مطلوب روستایی ۰/۹۶۲ درصد به دست آمد که نشان‌دهنده مطلوبیت آنها می‌باشد و روایی صوری پرسش‌نامه توسط پانل متخصصان مورد تأیید قرار گرفت.

قلمرو جغرافیایی پژوهش: قلمرو جغرافیایی این پژوهش، روستای دهستان دراک در بخش مرکزی شهرستان شیراز است.

یافته‌ها: یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که با اطمینان ۹۹ درصد سرمایه اجتماعی و حکمروایی مطلوب روستایی در وضعیت مطلوبی قرار دارد.

نتایج: نتایج آزمون رگرسیون چند متغیره نشان می‌دهد که همبستگی قوی با مقدار ۰/۸۷۰ بین ابعاد سرمایه اجتماعی به عنوان متغیر مستقل و حکمروایی مطلوب روستایی به عنوان متغیر وابسته وجود دارد. همچنین نتایج مدل ویکور نشان داد که روستاهای کودکان و باجگاه با داشتن بیشترین مقدار Qi در رتبه‌های یک تا دو و آب پرده و حسین‌آباد با کمترین مقدار Qi در رتبه‌های ششم و هفتم قرار گرفته‌اند.

کلیدواژه‌ها: سرمایه اجتماعی، حکمروایی روستایی، توسعه پایدار روستایی، مدل ویکور، دهستان دراک

مقدمه

در اکثر کشورهای در حال توسعه از جمله ایران نظام برنامه‌ریزی و مدیریت توسعه روستایی به صورت متمرکز و از بالا به پایین است. مداخله قاطع دولت مرکزی در سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های اجتماعی - اقتصادی روستاها در این کشورها ضعف شدید مدیریت محلی و نهادهای محلی را در روستاها به دنبال داشته است. نبود جایگاه نهادهای شهروندی سازمان‌های غیردولتی، بخش مردمی و خصوصی در چارچوب اداری - سازمانی مانع از ابراز رسمی مطالبات و خواسته‌های این بخش‌ها در شرایط فعلی شده است (حیدری، ۱۳۹۶: ۱۰ و صالحی و همکاران، ۱۳۹۳: ۲). شواهد گویای این است که تحولات اجتماعی و نابرابری بین روستاها و شهرها موجب از هم‌گسیختگی بافت اجتماعی جوامع روستایی شده است، به گونه‌ای که هجوم روزافزون نیروهای فعال و جوان تولیدکننده روستایی به سوی شهرها، متروکه شدن روستاها و اداره آن مناطق با رویکردها و رهیافت‌هایی سنتی با شرایط نامناسب را شاهد هستیم. از این‌رو ضرورت دارد که با سازمان‌دهی مناسب و تقویت نظام‌های مدیریتی مبتنی بر تقویت حکومت محلی و مشارکت حداکثری مردم و بخش خصوصی در برنامه‌ریزی و مدیریت توسعه روستایی در راستای اداره مؤثر و کارای جامعه روستایی گام مؤثری برداشته شود. در شرایط جامعه امروزی نمی‌توان با رویکردهای سنتی مسائل و مشکلات روستاها را حل کرد، بلکه فقط با تغییر و اصلاح این رویکردها و به کارگیری رهیافت‌های نوین مدیریتی می‌توان درصد حل این مشکلات برآمد (صالحی، ۱۳۸۹: ۱۲). یکی از جدیدترین و پرتعدادترین رویکردها در زمینه مدیریت روستایی، رهیافت حکمروایی مطلوب روستایی است که با مشارکت هر سه عنصر مردم، دولت و نهادهای خصوصی از طریق تشکیلات و سازمان‌های روستایی، برنامه‌ها و طرح‌های توسعه روستایی تدوین و اجرا می‌شود و مورد نظارت و ارزشیابی قرار می‌گیرد (رحمانی فضلی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۵۲). به عبارتی دیگر می‌توان بیان نمود که یکی از مهم‌ترین وظایف و نقش مدیران و دست‌اندرکاران تسهیل مشارکت و درگیری شهروندان در امور حکمروایی مطلوب است (Yetano et al., 2009: 3). بدین ترتیب دولت‌ها به جای آن‌که به تنهایی مسئولیت کامل اداره امور را بر عهده گیرند، باید در کنار ساکنان و بخش خصوصی، به عنوان یکی از نهادها و عوامل مسئول اداره‌ی جامعه محسوب شوند. (حسام و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۰۰). از سوی دیگر، گسترش رهیافت حکمروایی مطلوب روستایی مستلزم آن است که مردم و جوامع روستایی در تشکل‌های مدنی به صورت شبکه‌های کوچک اجتماعی سازمان‌دهی شوند تا از توانایی‌ها و استعدادهایشان به طور مناسب استفاده کنند و به مدیریت آن‌ها بپردازند. برای تحقق چنین امری استفاده از سازوکارهای ظرفیت‌سازی، توانمندسازی و شبکه‌سازی که نوعی سرمایه اجتماعی قلمداد می‌شوند لازم و ضروری است (رکن الدین و همکاران، ۲۰۱۲: ۳). سرمایه اجتماعی به افراد برای بهبود و حفظ روابط، تسهیل فعالیت‌ها و کار گروهی کمک کرده و اهمیت زیادی در توانمندسازی افراد برای سازمان‌دهی خود در داخل گروه‌ها دارد (عینالی و همکاران، ۱۳۹۳: ۹۵)؛ بنابراین با تقویت سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده آن می‌توان گامی اساسی در تحکیم، هم‌راستایی، هم‌سویی و هماهنگی جامعه مدنی و دولت در دستیابی به توسعه پایدار روستایی برداشت (حیدری ساربان، ۱۳۹۶: ۱۲). از سوی دیگر یکی از لازمه‌های تحقق توسعه پایدار روستایی فراهم کردن زمینه مشارکت روستاییان در سرنوشت خود است که این امر از طریق تقویت سرمایه اجتماعی در سایه‌ی حکمروایی مطلوب روستایی امکان‌پذیر است. بر این اساس، پژوهش حاضر با علم به اثرات مثبت سرمایه اجتماعی بر تحقق حکمروایی مطلوب روستایی و جهت پاسخگویی به سؤال‌های زیر تدوین شده است:

- وضعیت سرمایه اجتماعی و حکمروایی مطلوب روستاهای مورد مطالعه در چه سطحی قرار دارد؟

- کدام شاخص‌های سرمایه اجتماعی بر حکمروایی مطلوب روستایی در روستاهای مورد مطالعه تأثیرگذار می‌باشند؟

در طی دهه‌های ۱۹۵۰ تا اواخر دهه‌های ۱۹۷۰م. رویکردهای متفاوتی جهت دستیابی به توسعه روستایی در کشورهای در حال توسعه به اجرا گذاشته شد، مهم‌ترین این رویکردها تأمین نیازهای اساسی و توسعه یکپارچه روستایی بود، نتیجه بررسی‌های نهادهای بین‌المللی نشان داد عدم مشارکت فعال، مؤثر و ماندگار روستائیان به خصوص فقرای روستایی علت این امر بوده است (احمدی و چراغی، ۱۳۹۶: ۳۵). از این‌رو دولت به اتخاذ رویکردهای مشارکتی در برنامه‌های توسعه روی آورده‌اند (Lange, 2008: 12; Murray, 2007: 45). یکی از این رویکردها، رویکرد حکمروایی مطلوب می‌باشد. برایان مک لالین اولین نظریه‌پرداز است که در سال ۱۹۷۳ مفهوم حکمروایی را مطرح کرد (کاظمیان، ۱۳۸۶: ۵). حکمروایی به ساده‌ترین بیان به چگونگی ارتباط بین شهروندان و حکومت اشاره دارد. در نظریه حکمروایی، کارآمدی حکومت تابعی از چگونگی ارتباط شهروندان با حکومت است (دربان آستانه، ۱۳۹۰: ۹۹-۱۱۸). به عقیده بویر، حکمروایی به همه فرآیندهای حاکم، توسط دولت، بازار و شبکه طریق گروه‌ها،

قبایل و یا سازمان رسمی یا غیررسمی در سطح یک قلمرو از طریق قوانین، هنجارها، قدرت و یا زبان گفته می‌شود (Bevir, 2013: 7)؛ به عبارت دیگر، حکم روایی به مثابه سلسله مراتبی شدن قدرت دولت و تقسیم آن در سطوح ملی، منطقه‌ای و محلی است که به مفهوم مشارکت توأمان مردم، نهادهای محلی و سازمان‌های دولتی و غیردولتی بیان شده است (مهدی زاده، ۱۳۸۶: ۲۱). از نظر کالبیچ، حکمروایی فرآیند مستمری است که از طریق آن منافع متعارض یا گوناگون می‌توانند با هم سازگار شوند و اقدام جمعی برای منفعت و مصلحت عمومی صورت گیرد. نظریه پردازان دلایل مختلفی برای توجیه گسترش کاربرد آن بیان کرده‌اند. به عقیده کالبیچ، آگاهی در حال رشدی به وجود آمده است که حکومت‌ها فقط تصمیم‌گیرنده و اعمال‌کننده تصمیمات از طریق قدرت دولتی نیستند. بلکه آن‌ها زمان بسیاری صرف مذاکره با دیگر سازمان‌های حکومتی و غیرحکومتی می‌کنند تا درباره اقدامات و تصمیمات خاصی توافق حاصل شود (Colebatch, 2002: 68). شنگ حکمروایی را کیفیت روابط میان حکومت و شهروندان می‌داند (Sheng, 2010:134). در این راستا، حکمروایی مطلوب روستایی فرآیند نوینی است در آن همه ارکان دخیل در روستا بر مدیریت روستایی، با تمام سازوکارهایی که با آن‌ها بتوان به سوی تعالی و پیشرفت روستا و مردم روستایی حرکت کرد با هم متحد می‌شوند (مطیعی لنگرودی و حاجی پور، ۱۳۹۷: ۱۱۰). همچنین با داشتن اصول، معیارها و شاخص‌هایی متفاوت از رویکردهای مطرح شده در نظام مدیریت روستایی پیش از خود، باعث توانمندسازی ساکنان نواحی روستایی در زمینه‌های مختلف می‌شود (رحمانی و همکاران، ۱۳۹۴: ۴۶)؛ که بر اساس برنامه سازمان ملل، مهم‌ترین این اصول، معیارها و شاخص شامل مشارکت، پاسخ‌گویی، مسئولیت‌پذیری، قانون محوری، شفافیت، کارایی و اثربخشی، عدالت و برابری و اجماع‌گرایی (توافق جمعی) می‌شود (UNDP, 2000).

در سال‌های اخیر تأکید با بر استراتژی‌های محلی توسعه رویکرد حکمروایی روستایی موردنظر متخصصان و صاحب نظران توسعه روستایی بوده است (Ward, 2009: 1236). حکمروایی مطلوب روستایی به مفهوم قدرتی است که استعدادها را برای عمل کردن، به وسیله آمیزه‌ای از منابع و مهارت‌ها و اهدافشان در مشارکتی پایدار و ماندنی هدایت می‌کند (Goodwin, 1998:120). بررسی منابع در زمینه حکمروایی مطلوب روستایی نشان می‌دهد عوامل متعددی بر بهبود حکمروایی در نواحی روستایی مؤثر است. یکی از عوامل نیرومند در حکمروایی روستایی عامل سرمایه اجتماعی است (Min, 2011:138). سرمایه اجتماعی بخشی از ساختار اجتماعی است که به کنشگر اجازه می‌دهد تا با استفاده از آن به منافع خود دست یابد. این بعد از ساختار اجتماعی شامل تکالیف^۱ و انتظارات^۲، مجاری اطلاع‌رسانی^۳، هنجارها^۴ و ضمانت‌های اجرایی است که انواع خاصی از رفتار را تشویق کرده یا مانع می‌شود (Coleman, 1998:110). یا به عبارتی دیگر می‌توان بیان نمود که سرمایه اجتماعی "جنبه‌هایی از سازمان اجتماعی همانند شبکه‌ها، هنجارها و اعتماد که همیاری و همکاری برای دسترسی به منافع متقابل را تسهیل می‌کند" (Putnam, 1993: 167). اگر شهروندی به دیگری اعتماد کند، بیشتر می‌تواند از روی میل درخواست همکاری و فعالیت اجتماعی داشته باشد او تأکید می‌کند که اعتماد جنبه‌های را تولید و بازتولید می‌کند. اعتماد متقابل از استانداردهای متقابل عمومیت یافته و از کارکردهای شبکه‌های مدنی ناشی می‌شود. مردم زمانی با میل همکاری می‌کنند که اعتماد در بازگشت اعتماد نقش دارد (روحانی، ۱۳۹۰: ۱۳). بنابراین در ایجاد کنش جمعی در فرآیند حکمروایی نقش اساسی دارد. ما معتقدیم که کنش جمعی و در کنار هم آمدن اجتماعات محلی صرفاً محصول حساسگری عقلانی نیست. بلکه مبتنی بر فاعلیت مندی غیراقتصادی و گفتمان ایده‌آل کلامی است که در نهایت با تسهیل‌گری فرآیند فوق‌نهادهای جامعه مدنی و بخش خصوصی در کنار دولت نقش مؤثری می‌تواند در تصمیم‌گیری‌های مهم جامعه مردمی بخصوص جامعه روستایی ایفا می‌کنند (پورمحمدی و همکاران، ۱۳۹۰: ۳).

تاکنون چندین مطالعه در خصوص حکمروایی مطلوب روستایی صورت گرفته که در ذیل به پاره‌ای از آن‌ها اشاره می‌شود. مارک گودوین در سال (۱۹۹۸) تحقیقی در زمینه حکمروایی نواحی روستایی با تکیه بر شبکه‌ها در کلیه سطوح روستا و توجه به توسعه روستایی بر مبنای مشارکت و همکاری میان تمامی سطوح مورد نظر "حکمروایی روستایی" را ابزار قدرت و موضع تولید اجتماعی برشمارد. به اعتقاد وی، حکمروایی روستایی شامل آن قدرتی است که استعدادها را برای عمل کردن، به وسیله آمیزه‌ای از منابع و مهارت‌ها و اهدافشان در مشارکتی پایدار و ماندنی هدایت می‌کند. زانک و همکاران (۲۰۰۰) در تحقیقی با عنوان

1. Obligations
2. Expectations
3. Network of Connections
4. Network of Connections

حکمروایی محلی و خدمت‌رسانی در نواحی روستایی چین سعی نمودند اثرات تغییر ساختار حکومت محلی در نواحی روستایی چین را طی دهه ۱۹۹۰ صورت گرفته است را بررسی کنند. میرتا و زاتلک (۲۰۰۷) در مقاله‌ای نقش قانون، حکمروایی خوب و توسعه پایدار را بررسی کرده‌اند و معتقدند که حکمروایی خوب نقش بسیار مهمی در توسعه پایدار و مدیریت مؤثر انسان، طبیعت و اقتصاد دارد. دلا و مارتینی^۱ (۲۰۱۴) در مطالعه پیرامون تبیین رابطه‌ی بین سرمایه‌ی اجتماعی و حکمروایی مطلوب روستایی دریافتند با تقویت سرمایه‌ی اجتماعی میزان نظرخواهی از مردم نسبت به طرح‌ها و برنامه‌های توسعه روستایی، میزان پایبندی روستاییان به قوانین و مقررات وضع شده و مشارکت روستاییان سیر صعودی به خود می‌گیرد. رکن‌الدین افتخاری و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان ارائه الگوی مناسب حکمروایی خوب در ایران به این نتیجه رسیدند که حکمروایی خوب روستایی در اکثر روستاهای مورد مطالعه از وضعیت مناسبی برخوردار نبوده و نظام ساختاری روستا برآمده از عدم وجود تعادل یا همزیستی بین کنشگران (دولت بازار و جامعه مدنی) با تأکید بر رهیافت مکانیکی به جای رهیافت انسان‌گرا و نیز برنامه‌ریزی کارشناسانه به جای برنامه‌ریزی مشارکتی بوده است که الگوی پیشنهادی (مطلوب) برای حکمروایی خوب روستایی باید توجه نماید. زیلابی (۱۳۹۴) در تحقیقی با عنوان نقش سرمایه اجتماعی در حکمرانی مطلوب در روستای توجردی، شهرستان بوانات، استان فارس به این نتیجه رسیدند که سرمایه اجتماعی در روستای توجردی در حد متوسطی بوده و چندگانگی در ابعاد مختلف آن وجود دارد. به طوری که در برخی مؤلفه‌های اصلی سرمایه‌های اجتماعی در حد میانی بوده، ولی در هیچ‌کدام از فاکتورها از قوت و عملکرد مناسب برخوردار نبوده است. همچنین به دلیل تأثیر مهم سرمایه اجتماعی بر حکمروایی محلی می‌توان از طریق ارتقا، سرمایه اجتماعی و افزایش مشارکت مردمی، حکمروایی محلی را در روستای توجردی عملی ساخت. رحمانی فضلی و همکاران (۱۳۹۴)، در پژوهشی با عنوان بنیان‌های نظری حکمروایی خوب در فرآیند مدیریت روستایی نوین به این نتیجه رسیدند که رویکرد حکمروایی خوب روستایی با اصول، معیارها و شاخص‌های ذکر شده می‌تواند رویکردی مطلوب در ساختار نوین مدیریت روستایی و همچنین نقش وادارنده در روند توسعه پایدار سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، فضای و مدیریت توسعه روستایی کشور داشته باشد. حیدری ساربان (۱۳۹۶) در مطالعه‌ای با عنوان بررسی اثرات سرمایه‌ی اجتماعی بر حکمروایی روستایی در روستاهای شهرستان اردبیل به این نتیجه رسید که بین ابعاد مختلف سرمایه‌ی اجتماعی و حکمروایی روستایی منطقه مورد مطالعه رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

روش پژوهش

پژوهش با توجه به اینکه به دنبال به کار بردن نتایج در حل مسئله و کاربرد عملی دانش می‌باشد، کاربردی است؛ و از حیث گردآوری اطلاعات نیز با توجه به اینکه ابتدا باید به چگونگی وضع موجود پرداخته شود و سپس علاوه بر تصویرسازی آنچه که هست به تحلیل و تبیین چرایی آن پرداخته شود از لحاظ روش، توصیفی-تحلیلی و روش پیمایشی است. روش پیمایش روش زمینه‌ای با هدف‌های توصیفی و اکتشافی است. روش انجام این پژوهش در بخش نظری کتابخانه‌ای و اسنادی و در بخش عملی، پیمایشی است. در روش کتابخانه‌ای از گزارش‌ها، مقالات، پایان‌نامه‌ها، سایت‌ها و آمارهای سازمان‌های مربوطه استفاده گردید. در شیوه میدانی از پرسشنامه‌ها، مصاحبه و مشاهدات استفاده می‌شود. پرسش‌نامه بر اساس مقیاس لیکرت طراحی و پس از تأیید روایی آن از سوی افراد صاحب‌نظر بین جامعه آماری توزیع و بعد از تکمیل، جهت تحلیل داده‌های مستخرج از پرسش‌نامه از نرم-افزار آماری SPSS بهره گرفته شد. در تحقیق حاضر به منظور تحلیل تأثیر سرمایه‌های اجتماعی بر حکمروایی مطلوب روستایی با استفاده از گویه‌های عینی و ذهنی، شاخص‌های سرمایه‌های اجتماعی و حکمروایی مطلوب روستایی زیر مورد بررسی قرار گرفته است (جدول ۱).

جدول ۱. شاخص‌های سرمایه اجتماعی و حکمروایی مطلوب روستایی

عنوان	ابعاد	گویه
سرمایه اجتماعی	شبکه‌ی اجتماعی (عضویت، تعامل، انسجام اجتماعی)	داشتن ارتباط خوب و صمیمی با خویشاوندان و فامیل و همسایه‌ها، حل مسائل و مشکلات از طریق گفت‌وگو و ریش‌سفیدی به جای مراجعه به مراجع رسمی دادرسی، احترام گذاشتن مردم محل به فرهنگ و ارزش‌های اجتماعی مذهبی خود، وجود افراد بانفوذ در روستا جهت پیروی مردم از آن‌ها، کمک مردم روستا به همدیگر در گرفتاری‌ها، نبود اختلاف و درگیری جدی قومی و بین مردم محل، وجود مشارکت و همکاری فعال در تشکلهای محلی تعاونی، صندوق اعتباری، هیئت مذهبی، نبود تفاوت زیادی بین مردم روستا به لحاظ اقتصادی ثروت و معیشت فرهنگی سبک زندگی اجتماعی شان و جایگاه خانوادگی، تلاش برای عضویت فعال تشکلهای اجتماعی روستا اعم از بسیج، شورا و خود.
		اعتماد داشتن به اقوام و خویشاوندان خود، صادق و روراست بودن مردم روستا با من، قابل اعتماد بودن مردم روستا، اعتماد داشتن به نهادهای دولتی مرتبط جهاد کشاورزی، بانک‌ها و اداره تعاون، اعتماد داشتن به شورا و دهیاری محل، تمایل به ضامن شدن برای آشنایان، همسایه‌ها یا خویشاوندان برای گرفتن وام.
		وجود صمیمیت بین اهالی روستا از شوراها و دهیاری‌ها، وجود رضایتمندی اهالی روستا از شوراها و دهیاری‌ها، نبود کدورت و کینه بین اهالی روستا، برخورد طایفه‌ای، اختلافات سیاسی و خطی دو بین روستائیان، اختلاف بر سر مالکیت زمین.
		ارائه نظرات به مسئولان محلی برای پیشبرد امور روستا، ترغیب مردم روستا را به حل مسائل و مشکلات روستا، کمک به لحاظ اقتصادی دادن پول، زمین و... به پیشبرد امور عمومی روستا در صورت نیاز و توان، پیگیری رفع مشکلات محله از طریق مراجعه حضوری یا مکاتبه، توانایی گرد هم آوردن مردم محل برای انجام کارهای گروهی.
		کوشش در جهت اطلاع از سیاست‌ها و اقدامات جاری دولت، آشنا بودن با وظایف و مسئولیت‌های سازمان‌های دولتی دهیاری، تعاونی و محل، برخورداری از دانش و مهارت لازم در امور فنی و تولیدی، مطلع بودن از اخبار، اتفاقات و تحولات، مشورت مردم در امور مختلف با من.
		همکاری مطلوب مدیریت روستا با نهادهای دولتی در اجرای طرح‌ها، حضور فعالانه مدیریت روستا و مردم در مراسم و گردهمایی‌هایی روستا جشن‌ها، اعیاد و...، همکاری و هماهنگی لازم دهیار و اعضای شورای اسلامی روستا در مدیریت روستا با هم دیگر، تلاش مدیریت روستا جهت تأمین منابع موردنیاز مالی، انسانی و برای عمران و آبادی روستا را از مردم روستا، توانمندی و نفوذ لازم مدیریت روستا جهت ساماندهی و بسیج مردم برای کارهای گروهی و جمعی، استفاده از مدیریت روستا از نظرات اهالی محل در تصمیم‌سازی‌های مربوط به روستا، استفاده از مدیریت روستا از ایده‌ها و نظرات مردم روستا در برنامه‌ریزی و مدیریت امور، همکاری مدیریت روستا با سایر تشکلهای محلی پایگاه بسیج، تعاونی‌ها.
		آگاهی و تسلط مدیریت روستا به قوانین و مقررات در حوزه کاری خود، تلاش مدیریت روستا جهت تأمین منافع مردم با رعایت حقوق آن‌ها، رعایت قوانین و مقررات توسط مدیریت روستا در حوزه فعالیت کاری، عدم سوءاستفاده مدیریت روستا از نفوذ و قدرت خود برای کسب منفعت شخصی و فامیلی، احترام گذاشتن مدیریت روستا به عرف و هنجارهای رایج، آداب‌ورسوم در روستا در صورت مغایرت نبودن با قانون رسمی، دسترسی به خدمات و امکانات روستا به صورت عادلانه در اختیار همه اهالی روستا، رسیدگی به تقاضاهای مردم روستا توسط مدیریت روستا بر مبنای ضابطه، توانمندی و قابلیت و شایسته‌سالاری ملاک تعامل و همکاری مدیریت روستا با افراد.
		گزارش مدیریت روستا در قبال وظایف و مسئولیت‌ها و اقدامات خود به نهادهای مسئولین ذی‌ربط، پیگیری مسائل و مشکلات روستا توسط مدیریت روستا، پیگیری تقاضاها و شکایات مراجعین از سازمان‌های مربوطه را در کوتاه‌ترین زمان ممکن توسط مدیریت روستا، پاسخگو بودن دهیار در قبال اقدامات خود به شورای اسلامی روستا، پایبند بودن مدیریت روستا به وعده‌ها و برنامه‌های خود بعد از انتخاب و انتصاب، مطلع بودن مردم روستا از تصمیمات و فعالیت‌های مدیریت روستا به صورت آشکار و بدون پنهان‌کاری، کنترل و نظارت عملکرد مدیریت روستا توسط مردم روستا.
		توانمندی‌های لازم مدیریت روستا برای انجام وظایف خویش، تلاش مؤثر مدیریت روستا در حل اختلافات بین مردم روستا و ایجاد هماهنگی بین آن‌ها، موفقیت مدیریت روستا در اجرای طرح‌های عمرانی با همکاری نهادهای مسئول، توجه و دقت شورای اسلامی در انتخاب دهیار با توجه به توانمندی‌های موردنیاز، موفقیت مدیریت روستا در هماهنگی فعالیت‌ها و اقدامات نهادهای مسئول در روستا، جذب منابع و اعتبارات عمرانی لازم توسط مدیریت روستا با ارتباط مؤثر با نهادهای مسئول، برقراری نظم و انضباط لازم در برگزاری جلسات و پیگیری امور توسط شورای اسلامی، تلاش مدیریت روستا برای بهبود اقدامات و فعالیت‌های خود در روستا با ابتکار و نوآوری و به صورت مستمر، صرف وقت کافی برای بازدید میدانی و سرکشی از امور روستا توسط مدیریت روستا، پیگیر اجرایی شدن طرح‌های در روستا، موفقیت مدیریت روستا در توسعه و نگهداری از زیرساخت‌های روستا، معابر، شبکه فاضلاب و... موفقیت مدیریت روستا در ارتقای سطح فرهنگی روستا با انجام اقدامات مناسب آموزشی، ورزشی و تفریحی و مذهبی، نظارت شورای اسلامی بر عملکرد عمرانی، مالی و ... دهیار، صداقت لازم، راست‌گویی و رازداری مدیریت روستا در برخورد با مردم.

Source: UN, 2000, Ahmadi&Cheraghi, 2017; Heidari Sarban, 2017; Eftekhari, 2012, Sheng, 2010.

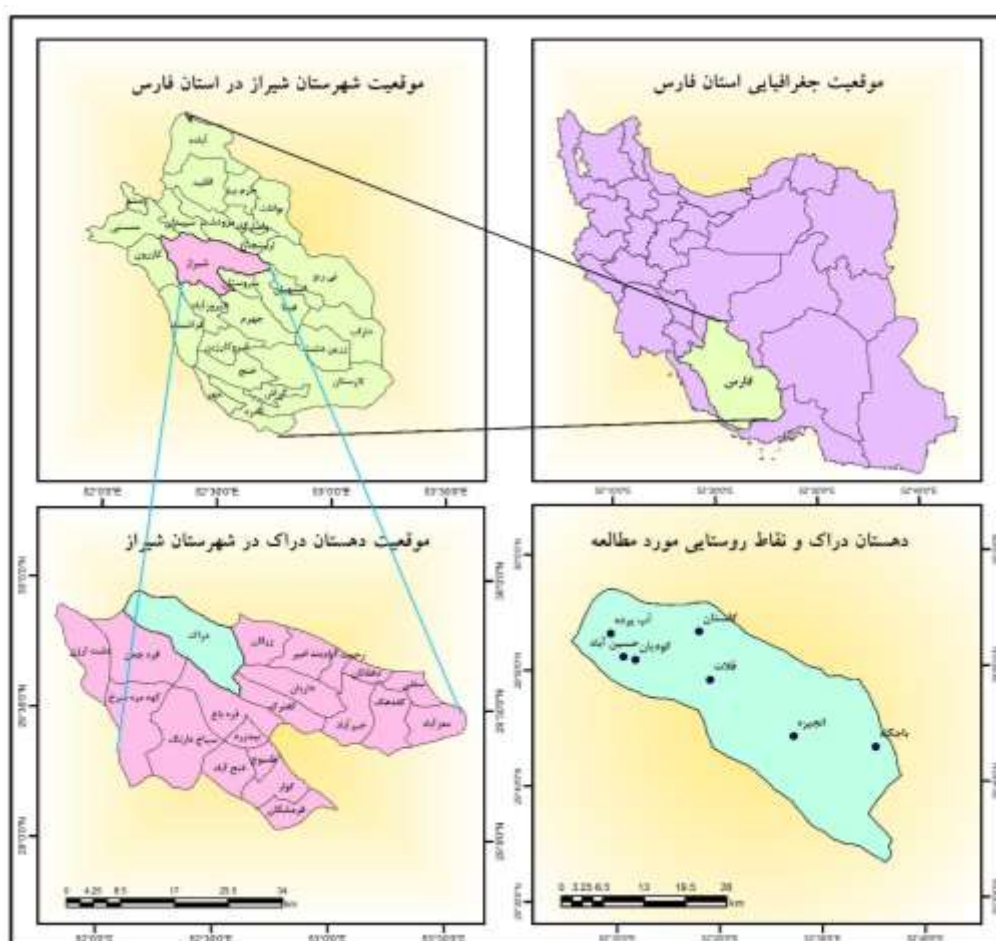
همان‌طور که گفته شد در پژوهش حاضر، روش گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای و میدانی (پرسش‌نامه و مصاحبه) می‌باشد. پرسش‌نامه اساساً از سؤال‌های بسته و با پاسخ‌هایی در طیف لیکرت (پنج مقیاس) تشکیل شده است. جهت تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از پرسش‌نامه از آمار توصیفی (فراوانی، میانگین و انحراف معیار) و آمار استنباطی (آزمون تی تک نمونه‌ای، رگرسیون چند متغیره) و مدل ویکور استفاده شده است. جامعه آماری تحقیق حاضر ۳۰۲۷ خانوار روستایی در دهستان دراک می‌باشد. با استفاده از فرمول کوکران تعداد نمونه لازم جهت تکمیل پرسش‌نامه ۳۴۱ خانوار در ۷ روستا به دست آمد (جدول ۲). روایی صورتی پرسش‌نامه توسط پانل متخصصان مورد تأیید قرار گرفت. جهت سنجش پایایی شاخص‌ها از آلفای کرونباخ استفاده شده است که مقادیر آن برای سرمایه اجتماعی ۰/۸۹۲ درصد و برای حکمروایی مطلوب روستایی ۰/۹۶۲ درصد به دست آمده است که نشان‌دهنده مطلوبیت آن‌ها می‌باشد.

جدول ۲. تعداد روستاهای مورد مطالعه به تفکیک نمونه

دهستان	روستا	تعداد خانوار	تعداد نمونه
دراک	آب پرده	۱۱۹	۱۳
دراک	گلستان	۴۶۶	۵۳
دراک	کودیان	۲۸۸	۳۲
دراک	انجیره	۳۸۰	۴۳
دراک	حسین‌آباد	۱۸	۳
دراک	قلات	۱۱۵۷	۱۳۰
دراک	باجگاه	۵۹۹	۶۷
جمع	۷	۳۰۲۷	۳۴۱

قلمرو جغرافیایی پژوهش

شهرستان شیراز یکی از شهرستان‌های استان فارس است. این شهرستان در سال ۱۳۱۶ به مرکزیت شهر شیراز تأسیس گردید. جمعیت این شهرستان براساس نتایج سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ برابر با ۱۸۶۹۰۰۱ نفر بوده است (Statistics Center Iran, 2016). شهرستان شیراز شامل سه بخش مرکزی (دهستان‌های بیدزرد، داریان، دراک، سیاخ دارنگون، قره باغ، کفتک)، بخش زرقان (دهستان‌های بندامیر، زرقان، رحمت‌آباد) و بخش ارژن (دهستان‌های دشت ارژن، قره‌چمن، کوه مره سرخی) است. محدوده مورد بررسی در این تحقیق دهستان دراک در بخش مرکزی است که شامل ۱۹ روستا است (شکل ۱).

شکل ۱. موقعیت استان، شهرستان و شهر تبریز

یافته‌ها و بحث

یافته‌های توصیفی

یافته‌های توصیفی تحقیق نشان می‌دهد، از بین ۳۴۱ نمونه ۶۷/۴ درصد پاسخگویان مرد و ۳۲/۶ درصد پاسخگویان زن و ۱۵ درصد فاقد سواد، ۳۹/۳ درصد دارای سواد ابتدایی، ۳۳/۱ درصد دارای سواد دوره راهنمایی، ۷/۹ درصد دیپلم و ۴/۷ درصد هم بالاتر از دیپلم تحصیلات داشته‌اند. از نظر اشتغال ۴۸/۷ درصد در بخش کشاورزی، ۷/۹ درصد در بخش صنعت، ۲۲/۳ درصد در بخش خدمات، ۱۷۷/۹ درصد در بخش دولتی، ۳/۲ درصد فاقد شغل بوده‌اند. بیشترین فراوانی گروه سنی پاسخ‌دهندگان برابر ۴۰-۳۱ سال با ۳۱/۱ درصد بوده است. می‌باشد. در بین مؤلفه‌های حکمروایی مطلوب روستایی، مؤلفه مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی با میانگین ۳/۸۸۳ دارای یافته‌های توصیفی ارزیابی وضعیت سرمایه اجتماعی و حکمروایی مطلوب روستایی نشان می‌دهد که در بین ابعاد سرمایه اجتماعی بالاترین میانگین مربوط به اعتماد اجتماعی با میانگین ۳/۹۱۵ و کمترین میانگین مربوط به شبکه اجتماعی با میانگین ۳/۵۷۱ بالاترین میانگین و مؤلفه مشارکت با میانگین ۳/۷۷۲ دارای کمترین میانگین می‌باشد (جدول ۳).

جدول ۳. یافته‌های توصیفی به دست آمده در ارتباط با سرمایه اجتماعی و حکمروایی مطلوب روستایی

عنوان	ابعاد	میانگین	انحراف معیار
سرمایه اجتماعی	شبکه‌ای اجتماعی	۳,۵۷۱	۰,۳۸۸
	اعتماد اجتماعی	۳,۹۱۵	۰,۴۲۷
	تعارضات و رضایتمندی	۳,۷۳۰	۰,۶۶۱
	مشارکت اجتماعی	۳,۸۹۶	۰,۵۵۷
	آگاهی اجتماعی	۳,۷۳۴	۰,۷۵۶
حکمروایی مطلوب روستایی	مشارکت	۳,۷۷۲	۰,۵۸۰
	قانون مداری و عدالت محوری	۳,۸۶۸	۰,۵۸۳
	مسئولیت‌پذیری و پاسخ‌گویی	۳,۸۸۳	۰,۵۱۴
	شفافیت، کارایی و اثربخشی	۳,۸۵۱	۰,۵۳۱

یافته‌های تحلیلی

جهت پاسخ به سؤال‌های تحقیق از آزمون‌های استنباطی و مدل ویکور استفاده شده است. بر همین اساس برای پاسخ‌دهی به سؤال اول تحقیق از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شده است. تحلیل میانگین عددی حاصل از بررسی سرمایه اجتماعی و حکمروایی مطلوب روستایی در منطقه مورد مطالعه، براساس تفاوت از حد مطلوب مبتنی بر آزمون t تک نمونه‌ای نشان‌دهنده بالا بودن سرمایه اجتماعی و حکمروایی مطلوب روستایی است. براساس آزمون t تک نمونه‌ای با احتساب دامنه طیفی موجود که بین ۱ تا ۵ و براساس طیف لیکرت در نوسان است. این میزان برای سرمایه اجتماعی و حکمروایی مطلوب روستایی بالاتر از شرایط متوسط (۳) ارزیابی شده است. این تفاوت در سطح آلفا ۰/۰۱ معنادار است و تفاوت آن‌ها از مطلوبیت عددی نیز به شکل مثبت ارزیابی و برآورد شده است (جدول ۴). لذا می‌توان گفت که با بهبود مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی، حکمروایی مطلوب در سطح روستا نیز بهبود می‌یابد.

جدول ۴. تحلیل میانگین عددی حاصل از بررسی سرمایه اجتماعی و حکمروایی مطلوب روستایی

عنوان	مقدار تی	درجه آزادی	معناداری	مقدار آزمون = ۳	
				اختلاف میانگین	درصد اطمینان ۹۵%
				کران پایین	کران بالا
سرمایه اجتماعی	۳۰,۹۵۷	۳۴۰	۰,۰۰۰	۰,۸۰۵۶۵	۰,۷۵۴۵
حکمروایی مطلوب روستایی	۲۹,۷۲۷	۳۴۰	۰,۰۰۰	۰,۸۴۴۰۲	۰,۷۸۸۲

برای پاسخ‌دهی به سؤال دوم تحقیق از آزمون رگرسیون چند متغیره استفاده شده است. یافته‌های پژوهش حاصل از بررسی مدل رگرسیون چند متغیره به روش Enter نشان می‌دهد که میزان همبستگی محاسبه‌شده بین سرمایه اجتماعی و ابعاد حکمروایی مطلوب روستایی ۰/۸۷۰ بوده است. از این رو می‌توان پذیرفت که بین سرمایه اجتماعی به عنوان متغیر مستقل و حکمروایی مطلوب روستایی به عنوان متغیر وابسته، همبستگی مناسب و قوی وجود دارد. برای بررسی مستقل بودن باقی‌مانده‌ها از آماره دوربین

واتسون استفاده شد و مقدار آن در فرضیه موردنظر برابر با ۲/۰۸۲ به دست آمد؛ بنابراین باقی‌مانده‌ها مستقل از یکدیگر ارزیابی شدند (جدول ۵). آزمون آماره F نشان می‌دهد که سطح معناداری برابر با ۰/۰۰۰ است؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که مدل رگرسیون چند متغیره به کار گرفته شده در پژوهش حاضر که متشکل از پنج متغیر مستقل و یک متغیر وابسته است، مدل مناسب و خوبی است و تأثیرگذاری مجموعه متغیرهای مستقل را بر متغیر وابسته تبیین می‌کند.

جدول ۵. تبیین حکمروایی مطلوب روستایی از طریق ابعاد سرمایه اجتماعی (مدل برازش رگرسیونی)

نتیجه	Durbin-Watson	Change Statistics			Std. Error of the Estimate	Adjusted R Square	R Square	R
		Sig. F Change	F Change	R Square Change				
همبستگی قوی	۲,۰۸۲	۰,۰۰۰	۲۰۸,۹۹۰	۰,۷۵۷	۰,۲۶۰۲۵	۰,۷۵۴	۰,۷۵۷	۰,۸۷۰

یافته‌های جدول (۶) نشان می‌دهند که با توجه به ضرایب استاندارد شده، ضرایب همبستگی (Beta) متفاوتی وجود دارد. در سطح معناداری ۰/۰۱ متغیرهای آگاهی اجتماعی، تعارضات و رضایتمندی به ترتیب با مقادیر ۰/۴۴۲ و ۰/۲۳۵ بیشترین سهم را در تحلیل واریانس متغیر وابسته (حکمروایی روستایی) داشتند. همچنین متغیر مستقل اعتماد اجتماعی نتوانسته است تأثیر معناداری بر متغیر وابسته داشته باشد. لذا یافته‌ها نشان از آن دارد که ابعاد سرمایه اجتماعی تأثیر زیادی بر حکمروایی روستایی داشته است. روستاییان اشتیاق زیادی در کسب اطلاع از سیاست‌ها و اقدامات و وظایف و مسئولیت‌های سازمان‌ها دارند. همچنین آنها از اخبار و تحولاتی که در زمینه‌های مختلف روی می‌دهد مطلع بوده و سعی در استفاده آنها در امور مختلف دارند. صمیمیت بین اهالی روستا با مدیران روستا منجر به روابطی بین آنها شده است که در امور روستایی مشارکت داده می‌شوند. این امر باعث شده است رضایتمندی بین اعضا ایجاد شود و هر گونه کدورت و دلخوری وجود نداشته باشد. روستاییان همیشه در کاهش اختلاف و تعارضات بین اهالی پیش قدم بوده و اختلاف طایفه‌ای بین آنها رخ نداده است. لذا موارد اشاره شده به صورت مختلف بر حکمروایی مطلوب روستایی تأثیر خود را خواهد گذاشت.

جدول ۶. میزان اثرگذاری سرمایه اجتماعی بر حکمروایی مطلوب روستایی

متغیرهای مستقل	ضریب متغیر	ضریب استاندارد (بتا)	آماره T	سطح معناداری	نتیجه
مقدار ثابت*	۰,۷۰۸	-	۴,۷۲۶	۰,۰۰۰	
شبکه اجتماعی	۰,۱۳۵	۰,۱۰۰	۲,۵۲۱	۰,۰۱۲	اثرگذاری
اعتماد اجتماعی	۰,۰۴۷	۰,۰۳۸	۰,۹۰۱	۰,۳۶۸	بدون اثرگذاری
تعارضات و رضایتمندی	۰,۱۸۶	۰,۲۳۵	۵,۳۱۰	۰,۰۰۰	اثرگذاری
مشارکت اجتماعی	۰,۱۵۶	۰,۱۶۶	۲,۶۹۵	۰,۰۰۷	اثرگذاری
آگاهی اجتماعی	۰,۳۰۶	۰,۴۴۲	۹,۱۹۳	۰,۰۰۰	اثرگذاری

*متغیر وابسته

برای اولویت‌بندی و رتبه‌بندی روستاهای مورد مطالعه از نظر مؤلفه‌های حکمروایی مطلوب روستایی از اولویت‌بندی ویکور استفاده شده است. این مدل دارای گام‌های متعددی است:

مرحله اول، تشکیل ماتریس تصمیم‌گیری است. در این مرحله، نتایج مناطق بررسی شده با شاخص‌های حکمروایی مطلوب روستایی شامل مشارکت، قانون‌مداری و عدالت محوری، مسئولیت‌پذیری و پاسخ‌گویی، شفافیت، کارایی و اثربخشی مقایسه می‌شوند (جدول ۷).

جدول ۷. مقادیر کمی شده ماتریس تصمیم‌مکانی

شاخص	مشارکت	قانون‌مداری و عدالت محوری	مسئولیت‌پذیری و پاسخ‌گویی	شفافیت، کارایی و اثربخشی
قالت	۳,۵۵	۳,۷	۳,۸۱	۳,۶۸
کلستان	۳,۸۶	۳,۹	۳,۹۷	۳,۸۳
آب پرده	۳,۶۴	۳,۴۵	۳,۴۷	۳,۶۵
کودیان	۴,۰۷	۴,۲۳	۴,۰۳	۴,۰۷
انجیره	۳,۹۲	۳,۸۳	۳,۸۱	۴,۰۱
حسین‌آباد	۳,۰۸	۳,۱۶	۳	۳,۱۲
باچگاه	۳,۹	۴,۰۸	۴,۰۱	۳,۹۹

مرحله دوم، محاسبه مقادیر نرمال شده. در این مرحله، مقادیر حاصل نرمال می‌شوند و تجزیه و تحلیل در مرحله دوم ادامه می‌یابد. مرحله سوم، پس از نرمال‌سازی ماتریس تصمیم‌گیری، وزن دهی معیارها (w) انجام شد. در فرایند تصمیم‌گیری چند شاخصه، تعیین وزن شاخص‌ها از اهمیت اساسی برخوردار است که وزن دهی به شاخص‌ها در این تحقیق از طریق روش دلفی صورت گرفته است.

مرحله چهارم، پس از وزن‌دهی معیارها، ماتریس نرمال شده در وزن شاخص‌های مؤثر در سطح‌بندی مناطق مطالعه شده ضرب و ماتریس نرمال وزنی حاصل شد (جدول ۸).

جدول ۸. ماتریس نرمال وزنی

شاخص	مشارکت	قانون مداری و عدالت محوری	مسئولیت‌پذیری و پاسخ‌گویی	شفافیت، کارایی و اثربخشی
قلات	۰,۳۶۰	۰,۳۷۰	۰,۳۸۵	۰,۳۶۸
کلستان	۰,۳۹۱	۰,۳۹۰	۰,۴۱۰	۰,۳۸۳
آب پرده	۰,۳۶۹	۰,۳۴۵	۰,۳۵۰	۰,۳۶۵
کودیان	۰,۴۱۲	۰,۴۲۳	۰,۴۰۷	۰,۴۰۷
انجیره	۰,۳۹۷	۰,۳۸۳	۰,۳۸۵	۰,۴۰۱
حسین‌آباد	۰,۳۱۲	۰,۳۱۶	۰,۳۰۳	۰,۳۱۲
باچگاه	۰,۳۹۵	۰,۴۰۸	۰,۴۰۵	۰,۳۹۹

مرحله پنجم، تعیین بیشترین ارزش F_i^* و کمترین ارزش F_i^- توابع معیار از ماتریس نرمال وزنی است که از طریق فرمول زیر محاسبه شدند (جدول ۹).

$$F_i^* = \max f_{ij} \quad F_i^- = \min f_{ij} \quad (۱)$$

جدول ۹. بیشترین و کمترین ارزش معیارها

شاخص	مشارکت	قانون مداری و عدالت محوری	مسئولیت‌پذیری و پاسخ‌گویی	شفافیت، کارایی و اثربخشی
f max	۰,۱۲۷	۰,۱۱۵	۰,۰۹۱	۰,۰۷۹
f min	۰,۰۹۶	۰,۰۸۶	۰,۰۶۸	۰,۰۶۱

مرحله ششم، پس از تعیین بیشترین و کمترین ارزش توابع معیار، تعیین شاخص مطلوبیت (S) و شاخص نارضایتی (R) بایستی محاسبه گردد که ارزش S_j (شاخص مطلوبیت) و R_j (شاخص نارضایتی) محاسبه شد.

$$S_j = \sum_{i=1}^n w_i \cdot \frac{f_i^* - f_{ij}}{f_i^* - f_i^-}; \quad R_j = \max_i \left[w_i \cdot \frac{f_i^* - f_{ij}}{f_i^* - f_i^-} \right] \quad (۲)$$

مرحله هفتم: در این مرحله شاخص ویکور (امتیاز نهایی هر گزینه) محاسبه شد، کمتر بودن مقدار آن به منزله مطلوبیت زیاد گزینه است (جدول ۱۰).

$$Q_j = v \cdot \frac{S_j - S^-}{S^* - S^-} + (1-v) \cdot \frac{R_j - R^-}{R^* - R^-}$$

که در آن:

$$\begin{aligned} S^* &= \min s_j, S^- = \max S_j \\ R^* &= \min R_j, R^- = \max R_j \end{aligned} \quad (۳)$$

جدول ۱۰. محاسبه مقدار S^* , S^- , R^* , R^-

۰,۳۰۸	R-	۱,۰۰۰	S-
۰,۰۰۰	R*	۰,۰۰۰	S*

جدول ۱۱. محاسبه R ، S ، Q و رتبه‌بندی نهایی

رتبه	Q	R	S	روستا
۵	۰,۵۲۵	۰,۱۶۲	۰,۴۲۵	قلات
۳	۰,۷۵۷	۰,۰۸۴	۰,۲۱۲	کلستان
۶	۰,۴۰۷	۰,۱۹۹	۰,۵۴۱	آب پرده
۱	۱,۰۰۰	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	کودیابان
۴	۰,۷۳۰	۰,۱۰۲	۰,۲۰۹	انجیره
۷	۰,۰۰۰	۰,۳۰۸	۱,۰۰۰	حسین‌آباد
۲	۰,۸۵۸	۰,۰۵۳	۰,۱۱۲	باجگاه

طبق جدول ۱۱، محاسبه مقدار Q_i برای هر روستا از مجموع ۷ شاخص موجود در تحقیق حاکی از این امر است که روستاهایی که مقدار Q_i در آن‌ها بیشتر است، در اولویت بالاتر قرار می‌گیرند و مقادیر پایین‌تر Q_i به معنای قرار گرفتن روستاها در رتبه‌های پایین‌تر است. بر اساس نتایج این جدول روستاهای کودیابان و باجگاه با داشتن بیشترین مقدار Q_i در رتبه‌های یک تا دو و آب پرده و حسین‌آباد با کمترین مقدار Q_i در رتبه‌های ششم و هفتم قرار گرفته‌اند. به عبارتی می‌توان گفت که روستاهایی که مقدار Q_i بالاتری دارند در مجموع شاخص‌های انتخابی دارای وضعیت بهتری نسبت به دیگر روستاها هستند.

بر اساس مصاحبه‌های صورت گرفته با روستاییان، آنها دلیل پایین بودن اعتمادشان را عدم وجود شفافیت‌های موجود در اقدامات و سیاست‌ها بیان کردند و باور داشتند که با وجود تلاش‌های مستمر مدیران روستایی و انجام اقدامات صورت گرفته، پیگیری چندانی برای بهبود وضعیت روستا و ارتقای سطح اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی روستا صورت نگرفته است و مسئولین با دادن وعده‌های مختلف ولی بدون عمل، اعتماد را در بین آنها کم‌رنگ‌تر کرده‌اند. آنها معتقد بودند که شرایط اقتصادی و اجتماعی روستاها دچار تحول شده است و روستاییان با وجود شناخت کافی از هم حاضر نیستند برای امور مختلف به همدیگر کمک کنند، چرا که میزان اعتماد آنها کم‌تر شده است. لذا می‌توان گفت که اعتماد در تولید و بازتولید امور مختلف نقش موثری خواهد داشت و مردم زمانی با میل همکاری می‌کنند که اعتماد در بین آنها وجود داشته باشد. به نظر آنان در موفقیت مدیران روستا، عامل‌هایی همچون مشارکت و شفافیت و پاسخگویی نقش برجسته‌ای ایفا می‌کنند. لذا برای رسیدن به این هدف باید مدیران روستایی ارتباط مناسبی با روستاییان داشته و توان نفوذ لازم جهت بسیج و سازماندهی روستاییان برای امور روستایی دارا باشند و بتوانند ایده‌ها و نظرات مردم را در برنامه‌ریزی‌ها و تصمیم‌گیری‌ها دخیل کنند. از نظر آنان زمانی که در کوتاه‌ترین زمان ممکن به مشکلات و مسائل روستا توجه می‌شود و تصمیمات و فعالیت‌ها به صورت آشکار و بدون پنهان‌کاری انجام می‌شود، بیان‌کننده نظارت و پاسخگویی مسئولین خواهد بود. همچنین به هر اندازه مشارکت روستایی در حکمروایی روستایی رنگ بیشتری به خود گیرد، قدرت جوامع روستایی در تصمیم‌گیری‌ها و تصمیم‌سازی‌هایی که به سرنوشت خودشان مربوط می‌شود، بیشتر شده و حکمروایی مطلوب روستایی محقق می‌شود که در نهایت می‌تواند منجر به توانمندسازی ساکنان نواحی روستایی در زمینه‌های مختلف گردد.

نتیجه‌گیری

گسترش رهیافت حکمروایی مطلوب روستایی مستلزم آن است که مردم و جوامع روستایی در تشکل‌های مدنی به صورت شبکه‌های کوچک اجتماعی سازمان‌دهی شوند تا از توانایی‌ها و استعدادهایشان به طور مناسب استفاده کنند و به مدیریت آن‌ها بپردازند. برای تحقق چنین امری استفاده از سازوکارهای ظرفیت‌سازی، توانمندسازی و شبکه‌سازی که نوعی سرمایه اجتماعی قلمداد می‌شود لازم و ضروری است. با تقویت سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده آن می‌توان گامی اساسی در تحکیم، هم‌راستایی، هم‌سویی و هماهنگی جامعه مدنی و دولت در راستای توسعه پایدار روستایی برداشت. لذا می‌توان گفت یکی از لازمه‌های تحقق توسعه پایدار روستایی فراهم کردن زمینه برای مشارکت روستائیان در سرنوشت خود است که این امر از طریق تقویت سرمایه اجتماعی در سایه حکمروایی مطلوب روستایی امکان‌پذیر است. در این پژوهش به بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر حکمروایی مطلوب روستایی پرداخته شده است.

یافته های تحقیق نشان می دهد که میزان سرمایه اجتماعی و حکمروایی مطلوب روستایی در روستاهای مورد مطالعه مطلوب بوده و رابطه معناداری بین آنها وجود دارد چرا که با بهبود مؤلفه های سرمایه اجتماعی، حکمروایی مطلوب در سطح روستا نیز بهبود میابد. یافته های پژوهش حاصل از بررسی مدل رگرسیون چند متغیره نشان داد که میزان همبستگی بالایی بین سرمایه اجتماعی و ابعاد حکمروایی مطلوب روستایی وجود دارد. به عبارت دیگر می توان پذیرفت که بین سرمایه اجتماعی به عنوان متغیر مستقل و حکمروایی مطلوب روستایی به عنوان متغیر وابسته، همبستگی مناسب و قوی وجود دارد. برای بررسی مستقل بودن باقی مانده ها از آماره دوربین واتسون استفاده شد و باقی مانده ها مستقل از یکدیگر ارزیابی شدند. آزمون آماره F نشان داد که سطح معناداری برابر با ۰/۰۰۰ است؛ بنابراین مدل رگرسیون چند متغیره به کار گرفته شده در پژوهش حاضر که متشکل از ۵ متغیر مستقل و یک متغیر وابسته است، مدل مناسب و خوبی بوده و تأثیرگذاری مجموعه متغیرهای مستقل را بر متغیر وابسته تبیین می کند. همچنین نتایج نشان داد که در سطح معناداری متغیرهای آگاهی اجتماعی، تعارضات و رضایتمندی به ترتیب با مقادیر ۰/۴۴۲ و ۰/۲۳۵ بیشترین سهم را در تحلیل واریانس متغیر وابسته (حکمروایی روستایی) داشتند و متغیر مستقل اعتماد اجتماعی نتوانست تأثیر معناداری بر متغیر وابسته داشته باشد. لذا یافته ها نشان از آن دارد که ابعاد سرمایه اجتماعی تأثیر زیادی بر حکمروایی روستایی داشته است. نتایج این پژوهش با پژوهش های حیدری ساربان (۱۳۹۶) رحمانی فضلی و همکاران (۱۳۹۳) و دلا و مارتینی (۲۰۱۴) مطابقت دارد. همچنین بر اساس نتایج مدل ویکور نشان داد که روستاهای کودکان و باجگاه با داشتن بیشترین مقدار Qi در رتبه های یک تا دو و آب پرده و حسین آباد با کمترین مقدار Qi در رتبه های ششم و هفتم قرار گرفته اند. لذا می توان با توجه به نتایج پژوهش می توان گفت که سرمایه اجتماعی تأثیر بسزایی در حکمروایی مطلوب روستایی دارد. در راستای این پژوهش و متناسب با نتایج حاصله از آن پیشنهادهایی ارائه می گردد:

- تأکید بر منابع محلی و منطقه ای، سرمایه اجتماعی و تحرک بخشی به ظرفیت های درونی نواحی روستایی مورد مطالعه برای رسیدن به حکمروایی مطلوب روستایی
- توجه به اعتماد اجتماعی از طریق برگزاری جلسات عمومی در روستاها برای ارائه گزارش عملکرد دهیاری ها
- تشویق روستاییان به مشارکت در مباحث عمومی مربوط به روستا
- تشویق و توانمندسازی تشکلهای مردمی در سطح مناطق روستایی

تقدیر و تشکر

این مقاله مستخرج از طرح پژوهشی مستقل بوده و بدون حمایت مالی سازمانی انجام شده است.

منابع

- احمدی، منیژه و چراغی، مهدی. (۱۳۹۶). تحلیل عوامل موثر در حکمروایی خوب روستایی با تمرکز بر مدیریت روستایی (دهیار)، (مطالعه موردی: شهرستان چابهار بالا، شهرستان زنجان). *مجله جغرافیا (برنامه ریزی منطقه ای)*، ۴(۳)، ۳۳-۴۴.
- پورمحمدی، محمدرضا؛ حسین زاده دلیر، کریم و پیری، عیسی. (۱۳۸۹). حکمروایی خوب شهری مبتنی بر سرمایه اجتماعی: مورد مطالعه کلانشهر تبریز. *فصلنامه مطالعات جغرافیایی مناطق خشک*. ۱(۱)، ۳۵-۵۲.
- حیدری ساربان، وکیل. (۱۳۹۶) ارزیابی اثرات سرمایه اجتماعی در حکمروایی روستایی (مطالعه موردی: روستایان اردبیل). *مجله مطالعات توسعه اجتماعی - فرهنگی*، ۶(۲)، ۹-۴۴.
- حسام، مهدی؛ رضوانی، محمدرضا و آشور، حدیثه. (۱۳۹۳). سنجش رضایتمندی روستاییان از عملکرد دهیاری ها با رویکرد حکمروایی خوب (مطالعه موردی: روستاهای دهستان جنوبی شهرستان گرگان). *فصلنامه آمایش جغرافیایی فضا*، ۴(۱۴)، ۹۹-۱۲۸.
- حیدری ساربان، وکیل؛ ابراهیم پور، حبیب و نعمتی، ولی. (۱۳۹۶). *توسعه روستایی با تأکید بر الزامات مدیریتی*. اردبیل: انتشارات محقق اردبیلی.
- دربان آستانه، علیرضا؛ رضوانی محمد رضا؛ مطیعی لنگرودی، سیدحسین و بدری سید علی. (۱۳۹۰). سنجش و تحلیل عوامل مؤثر بر حکمروایی روستایی در دولت محلی (مطالعه موردی: شهرک قزوین). *فصلنامه پژوهش های جغرافیایی انسانی*، ۷۳، ۹۹-۱۱۸.

- رحمانی فضل‌ی، عبد الرضا، منشی‌زاده، رحمت‌الله؛ رحمانی، بیژن و علیپوریان، جهان بخش. (۱۳۹۶). مدیریت روستایی مبتنی بر حکمروایی خوب و نقش آن در توسعه پایدار روستایی (مطالعه موردی: مقایسه بخش مرکزی کوهدشت و لواسانات). *مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی*، ۱۷(۱)، ۱۵۲-۱۳۳.
- رحمانی فضل‌ی، عبد الرضا؛ صادقی، مظفر و علیپوریان، جهان‌بخش. (۱۳۹۴). مبانی نظری حکمروایی خوب در مدیریت نوین روستایی. مدیریت شهری، ۳۸، ۵۴-۴۳.
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا؛ عظیمی‌آملی، جلال؛ پورطاهری، مهدی و احمدی‌پور، زهرا. (۱۳۹۱). ارائه الگوی مناسب حکمرانی خوب روستایی در ایران. *مجله ژئوپلیتیک*، ۸(۲۶)، ۲۸-۱.
- روحانی، حسن. (۱۳۹۰). سرمایه خانواده، سنگ بنای سرمایه اجتماعی. *فصلنامه راهبردی*، ۱۹(۵۹)، ۴۶-۷.
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا؛ عظیمی‌آملی، جلال؛ پورطاهری، مهدی و احمدی‌پور، زهرا. (۱۳۹۰). تبیین حکمرانی خوب و توسعه پایدار روستایی در نواحی روستایی استان مازندران. *مجله مطالعات روستایی*، ۲(۴)، ۳۴-۱.
- زیلابی، گل صنم. (۱۳۹۴). نقش سرمایه اجتماعی در حکمرانی مطلوب روستای توجردی شهرستان بوانات استان فارس. پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل.
- صالحی، رضا؛ نعمتی، مرتضی و امانپور، سعید. (۱۳۹۳). بررسی مکانیسم تأثیر شاخص‌های سرمایه اجتماعی بر حکمروایی مطلوب با استفاده از ایموس (مطالعه موردی شهر نسیم شهر). *مجله برنامه‌ریزی فضایی (جغرافیا)*، ۴(۱)، ۲۴-۱.
- صالحی، علی. (۱۳۸۹). سرمایه اجتماعی شهروندان و حکمرانی خوب شهر (مطالعه موردی شهر پاوه). پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تهران، تهران.
- عینالی، جمشید؛ فراهانی، حسین و جعفری، نسرین. (۱۳۹۳). ارزیابی نقش سرمایه اجتماعی در کاهش اثرات سانحه در دهستان سجاجس رود شهرستان خداآبند. *مجله تحقیقات کاربردی علوم زمین*، ۱۴(۳۲)، ۹۳-۱۱۵.
- کاظمیان، غلامرضا. (۱۳۸۶). درآمدی بر اساس الگوی حکمرانی شهری. *مجله برنامه‌ریزی شهری*، ۱۹ و ۲۰، ۷-۵.
- مهدی‌زاده، جواد. (۱۳۸۶). تحولات حکومت و دولت در عصر جهانی شدن، گذار از دولت اقتدار به دولت مدنی. *جستارهای شهرسازی*، ۱۹ و ۲۰، ۳۱-۱۸.
- مطیعی‌لنگرودی، سید حسن و حاجی‌پور، محمد. (۱۳۹۷). کنش کارکرد تعامل بین کارکردهای سازمان‌های مردم‌نهاد و حاکمروایی مطلوب روستایی، نمونه: دشت حسین‌آباد غیناب در شهرستان سریشه. *مجله جغرافیا و توسعه*، ۵۰، ۱۲۶-۱۰۹.
- Bevir, M. (2013). *Governance: A very short introduction*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Colebatch, H. K. (2002). *Policy*. Philadelphia, USA: Open University Press.
- Coleman, J. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology*, 94, 95-120.
- Della Lucia, M., & Martini, U. (2014). *Destination governance. marginal rural areas in Europe*. in E. Fayos-sola (ed.), *Knowledge management in tourism: policy and governance applications*. Bingley: Emerald Group Publishing.
- Goodwin, M. (1998). The Governance of Rural Areas: Some Emerging Research Issues and Agendas. *Journal of Rural Studies*, 14(1), 5-12.
- Lange, S. (2008). The Depoliticisation of Development and the Democratization of Politics in Tanzania. Parallel Structures as Obstacles to Delivering Services to the Poor, 44(8), 1122-1144.
- Min, X. (2011). Social Capital and Rural Grassroots Governance in China. *Journal of Current Chinese Affairs*, 40(2), 135-163.
- Morita, S., & Zaelke, D. (2007). *Rule of law, good governance and sustainable development*. London: Routledge.
- Murray L. (2007). Practices of assemblage and community forest management. *Economy and Society*, 36(2), 263-293.
- Sheng, K. (2010). Good Governance in Southeast Asia. *Environment & Urbanization ASIA*, 1(2), 131-147.
- Statistical Center of Iran. (2017). *Population and Housing Census*. Tehran: Iran.
- UNDP. (2000). The role of good government in the promotion of human Rights. CHR- Resolution 2000/64, from <http://www.Amuh.org/Final/02/chr-Ilo.pdf>.
- Ward, N., & Brown, D. L. (2009). Placing the Rural in Regional Development. *Regional Studies*, 43(10), 1237-1244.
- Woods, M. (2005). *Rural Geography*. (2th Ed.). London: Sage Publication.

Yetano, A., Royo, S., & Acerete, B. (2009). What is driving the Increasing Presence of Citizen Participation Initiative? Research Project, Facultad de Ciencias Económicas y Empresariales, Universidad de Zaragoza, Spain.

Zhang, X., Shenggen F., Linxiu Z., & Jikun H. (2002). Local governance and public goods provision in rural China. from <http://www.ifpri.Org/divs/eptd/dp/papers/eptdp>

How to cite this article:

Mohammadi, S., Ahmadi, M., & Alivi, A. (2023). Analysis of the Effects of Social Capital on Desirable Rural Governance (Case Study: Drak Village, Shiraz City). *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 17(4), 1111-1123.

ارجا به این مقاله:

محمدی، سهیلا؛ احمدی، منیژه و طرفی علیوی، عبدالحسین. (۱۴۰۱). تحلیل اثرات سرمایه اجتماعی بر حکمروایی مطلوب روستایی (مطالعه موردی: دهستان دراک، شهرستان شیراز). فصلنامه مطالعات برنامه ریزی سکونتگاه‌های انسانی، ۱۷(۴)، ۱۱۱۱-۱۱۲۳.

فصلنامه علمی

مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی